

ADLİ MUHASEBENİN VERGİ HUKUKU İLE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Makale Bilgileri

Makale Geliş Tarihi : 16.12.2021

Makale Kabul Tarihi : 09.05.2022

Makale Türü : Derleme

DOI Numarası : 10.55322/mbbakis.1037679

Doç. Dr. Serkan AKÇAY*

Merve UYSAL**

Bibliyografik Bilgiler

Akçay, S., & Uysal, M. (2022). “Adli muhasebenin vergi hukuku ile ilişkisi üzerine bir değerlendirme” *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi* (Yıl: 2022, Sayı : 67, Sayfa : 57-72) <https://doi.org/10.55322/mbbakis.1037679>

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, adli muhasebenin vergi ile ilgili olan konularını inceleyerek, vergi ile ilişkili davalarda adli muhasebenin rolünü tanıtmaya çalışmaktır. Çalışma, literatür taraması yoluyla tamamlanmış olup, bir inceleme çalışması olarak yapılmıştır. Çalışmanın ana unsuru olan adli muhasebenin birden çok tanımı yapılmış olmakla beraber kısaca yasal uyumsuzluklarda muhasebe bilgi ve becerilerinin kullanılmasıyla birlikte hukuk ile muhasebenin ortasında kalan ve muhasebe konusunda hızla gelişen bir alandır. Adli muhasebenin araştırma alanlarından ekonomik suçlar diye tanımlanan suç tiplerinden büyük bir kısmının altında yatan nedenlerden biri de vergi ödemekten kaçınmaktır. Bu suçlardan olan, sahte belge düzenlemek, finansal manipülasyonlar, dolandırıcılık ve kara para aklama suçları gibi ekonomik suçların altında bu neden gizlenmektedir. Adli muhasebeci bilirkişilik, dava destek danışmanlığı ve hile denetçiliği adı altında vergi davalarında ilgililere yardımcı olabilecektir. Böylece, adli muhasebenin verginin adil bir şekilde alınmasına katkısı ile devletlerin bütçesine katkısı ise yadsınamazdır.

Anahtar Kelimeler: Adli Muhasebe, Vergi, Vergi Davaları, Muhasebe

JEL Sınıflandırması: JEL-M42

* Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, serkan.akcay@artvin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0646-4239>.

** Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Doktora Öğrencisi, merve280889@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7315-5682>.

AN ASSESSMENT ON THE RELATIONSHIP OF FORENSIC ACCOUNTING AND TAX LAW**ABSTRACT**

The aim of this study is to try to introduce the role of forensic accounting in tax-related cases by examining the tax-related issues of forensic accounting. The study was completed through literature review and was made as a compilation study. Although more than one definition of

forensic accounting, which is the main element of the study, has been made, it is a rapidly developing field in the field of accounting, which is in the middle of law and accounting, with the use of accounting knowledge. One of the underlying reasons for most of the crime types defined as economic crimes, which is one of the research areas of forensic accounting, is to avoid paying taxes. This reason is hidden under economic crimes such as issuing false documents, financial manipulations, fraud and money laundering crimes. The forensic accountant will be able to assist those concerned in tax cases under the name of expert witness, litigation support consultancy and fraud auditing. Thus, the contribution of forensic accounting to the fair collection of taxes and its contribution to the budget of states is undeniable.

Keywords: Forensic Accounting, Tax Cases, Tax, Accounting.

JEL Classification: JEL-M42

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünya ile birlikte ticaretin de karmaşıklaşması, işletmelerin büyümesi ve işletmelerde meydana gelen hata ve hilelerin artması sonucu, bu durumlara çözüm getirmek amacıyla birçok yeni kavram ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri olan adli muhasebe hukuk, maliye, iktisat, muhasebe gibi bilim dallarını da içinde barındıran, dava destek danışmanlığı, bilirkişilik (uzman şahitlik) ve araştırmacı muhasebecilik (hile denetçiliği) alanlarında faaliyette bulunan bir kavram olarak kullanılmaktadır.

Adli muhasebeci görünen olayların görünmeyen yönlerini ele alarak, ele aldığı davaları titizlikle çözmeye çalışmaktadır. Bu faaliyetini yerine getirirken de tarafsız ve bağımsız bir şekilde hareket etmektedir. Adli muhasebe isminden de anlaşıldığı üzere hukuk ve muhasebe biliminin tam da ortasındadır. Bu nedenle diğer bilimlerin yanı sıra hukuk ile olan ilişkisini anlamak, adli muhasebe kavramını anlamak için temel noktadır.

Hukuk davalarının birçoğunda muhasebe bilgisi gerekmektedir, davalarda bir adli muhasebeci kullanmak, davaların çözümünde fayda sağlayacaktır. Özellikle vergi davalarında, sahte belge düzenlemek, finansal manipülasyon ve dolandırıcılık gibi ekonomik suçların altında vergiden kaçınmak, vergi ödememek veya daha az vergi ödemek amaçları da gizlenmektedir.

Bu çalışmada öncelikle literatüre çalışması yapılmıştır ve bu bölüme yer verilmiştir. Daha sonraki bölümlerde, öncelikle adli muhasebe ile ilgili kavramlar tanımlanmıştır. Adli muhasebecinin taşıması gereken özelliklere değinilmiştir. Adli muhasebenin hukuk ve vergi hukuku ile arasındaki ilişki anlatılmaya çalışılmıştır. Daha sonra adli muhasebenin faaliyet konuları olan dava destek danışmanlığı, uzman tanıklık (Bilirkişilik) ve araştırmacı muhasebecilik uygulaması vergi davalarıyla ilişkilendirilerek incelenmeye çalışılarak çalışma tamamlanmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Yerli ve yabancı literatürde adli muhasebe ile ilgili pek çok çalışma mevcuttur. Çalışma konusu olan adli muhasebenin vergi hukuku ile ilişkisini inceleyen çalışmalara çok az rastlanmakla beraber, bunlardan bazıları aşağıda sunulmuştur.

Kuloğlu, G. (2007). “Adli Muhasebe Kapsamında Kredi Kartı Dolandırıcılıkları ve Türkiye Örneği” isimli çalışmasında kredi kartı dolandırıcılığı soruşturma sürecini adli muhasebenin önerdiği soruşturma süreci kapsamında karşılaştırarak, dolandırıcılık suçlarının soruşturulmasında yararlanılacak bir soruşturma modeli önermeye çalışmıştır.

Açık, S. (2012). “Muhasebede hata ve hilelerin vergi hukuku açısından incelenmesi”, adli çalışmasında, muhasebe hata ve hilelerin neler olduğunu, hangi amaçla yapıldığını, muhasebe hilelerinde hangi yöntemlerden yararlanıldığı ve vergi hukuku açısından bunların incelenmesini amaçlamıştır.

Muehlmann, B., Burnaby, P. A., & Howe, M. A. (2012). “The Use of Forensic Accounting Experts in Tax Cases As Identified in Court Opinions”, isimli makalede hakimlerin federal ve eyalet mahkeme kararlarında adli muhasebe uzmanları hakkında yazdıklarının ilk kapsamlı analizini sunmuşlardır. Makale ayrıca, temel vergi konuları, adli muhasebeciler tarafından yerine getirilen görevler, etkisiz ifadelerin nedenleri ve adli muhasebe uzmanlarının olumlu nitelikleri hakkında da bilgi vermektedir.

Yazarkan, H. & Kaygın, C. Y. (2016). “Mali Nitelikli Uyuşmazlık Davalarında Bilirkişilik Uygulamasına Karşı Adli Muhasebecilik: Ordu Adliyesi Örneği”, adli çalışmasında asliye hukuk ve vergi mahkemesi hakimi olmak üzere 6 hakimden nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanarak veri toplamıştır. Sonuç olarak hakimlerin adli muhasebecilik mesleği hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve hakimlerin davalarda başvuru bilirkişilerin beklentilerini yeteri kadar karşılayamadığına ulaşılmaktadır.

Özdemir, M. (2017), “Vergi Davalarında Adli Muhasebenin Öneminin Uygulamalı Bir Analizi” adli çalışmasında vergi mahkemelerinde görevli hakim, avukat, serbest muhasebeci mali müşavir gibi meslek mensuplarının adli muhasebe uygulamalarına bakış açılarının ne olduğunu sorgulamak amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Yapılan anket çalışması sonucunda anket evrenindeki üç meslek grubunda çoğunluğun vergi davalarında adli muhasebe uygulamalarına olumlu bir şekilde yaklaştıklarını ifade etmektedir.

Doğan, D. (2019), “Adli Muhasebe Kapsamında Vergi Kaçakçılığı Suçları: Bir Vak’a Çalışması” adli çalışmasında vergi kaçakçılığı suçuyla mücadelede adli muhasebeciden nasıl yararlanabileceğini açık-

lamaya çalışmaktadır. Çalışmada adli muhasebecinin rolünü açıklamak için vak'a analizi yapılmıştır. Vak' a analizinin konusunu vergi kaçakçılığı suçunu oluşturan “sahte belge kullanımı” oluşturmaktadır.

Balios, D., Tantos, S., Eriotis, N., & Vasiliou, D. (2020), “The Conjunction of Tax Auditing Mechanism With Behavioural and Institutional Parameters of Tax Evasion: The Role of Accounting Rules and Forensic Accounting” adlı çalışma başta davranışsal ve kurumsal olmak üzere çeşitli ekonomik olmayan faktörlerin vergi kaçakçılığı düzeyi üzerindeki etkisini muhasebe kurallarının önemi ve adli muhasebenin finansal tabloların tespitine ve önlenmesine katkısı açısından vurgulamaya çalışmaktadır.

3. ADLİ MUHASEBE KAVRAMI

Adli muhasebe; muhasebe, hukuk, finans, bilgi işlem teknolojileri, denetim vb. alanları içine alan, kanıt niteliğinde bilgi ve belge toplama, değerlendirme, analiz ve raporlamayı kapsayan bir süreçtir (Pala, 2011: 3). Adli muhasebede görünenin arkasına bakılmaya ya da büyük resmi görmeye çalışılmaktadır. Örneğin, bir yerde bir düzensizlik var ise bunun arkasında ne olduğu araştırılmaktadır. Düzensizlik hatadan mı kaynaklıdır yoksa arkasında bir hile mi vardır? Hile varsa hangi amaçla yapılmıştır vb. birçok soruya cevap aramaktadır.

Adli muhasebe kavramı; bilirkişilik, dava destek danışmanlığı ve hile denetçiliği alanlarında titiz veri toplaması uygulaması olarak tanımlanabilir (Rezaee, 2004: 2). Adli muhasebe kavramı ayrıca, mali sorunları mahkemelerin gerektirdiği standartları karşılayacak şekilde yeniden çözmek amacıyla soruşturma ve analitik becerilerin uygulanmasını temsil eder (Gligorić, 2017: 82).

Bir diğer tanıma göre adli muhasebe mali dolandırıcılık ve diğer ekonomik suç biçimlerinin tespiti ve önlenmesi ile ilgili olan, muhasebe alanında hızla gelişen uzmanlık alanıdır (Dhar & Sarkar, 2010: 93).

Başka bir ifade ile adli muhasebe, kapsamlı anlamı ve kullanımının yanı sıra genelinde muhasebe bilgi ve becerilerinin yasal uyumsuzluklarda kullanılmasıdır. Ayrıca ileri düzeyde finansal analiz gerektiren uyumsuzluklarla da ilgilidir (Yazarkan ve Kaygın, 2016: 164).

Genel olarak adli muhasebeciler tarafından yapılan faaliyetler (Bhasin, 2007: 1002);

- Finansal kanıtların araştırılması ve analiz edilmesi,
- Finansal kanıtların analiz ve sunumuna yardımcı olacak şekilde bilgisayarlı uygulamalar geliştirmek,
- Topladığı bilgi ve belgelerden oluşan bulgularını rapor halinde iletmek,
- Mahkemelerde bilirkişi olarak ifade vermek ve duruşmada sunduğu kanıtları desteklemek için görsel kanıtlar da dahil olmak üzere yasal işlemlerde yardımcı olmak.

Verilen tanımlar doğrultusunda adli muhasebe, genel olarak finansal yönü bulunan hukuki uyumsuzluklarda, bir takım denetleme yöntemlerinden yararlanılarak muhasebede gerçeklerin elde edilmesine ve uyumsuzlukların çözümüne olanak sağlayan bir danışmanlık faaliyetidir. Adli muhasebe çalışmalarıyla elde edilen bilgilerden bir mahkeme sürecinde veya mahkeme öncesinde yararlanılabileceği gibi, herhangi bir işletmenin muhasebe hesaplarının denetlenmesi, hata ve hilelerin tespit edilerek önlenmesi hu-

susunda da yararlanılabilir (Karacan, 2012: 108). Bu noktada adli muhasebe alanında faaliyet gösteren adli muhasebecilerin de özelliklerinden aşağıda bahsedilmektedir.

3.1. Adli Muhasebecilerin Taşınması Gereken Özellikler

Adli muhasebecilerin taşınması gerekli en önemli özelliklerin başında tarafsız ve bağımsızlık gelmektedir. Bu özellik, yapılacak olan denetim, inceleme, soruşturma ve analiz gibi yöntemlerinde daha adil ve daha iyi sonuçlara ulaşılmasını sağlamaktadır. Ayrıca şüphecilik, meraklılık, iyi bir iletişim yeteneğine sahip olma, sezgisellik ve soğukkanlılık gibi karakteristik özellikleri de bünyesinde barındırmalıdır.

Bir adli muhasebecinin işlemlerine dahil etmesi gerekli asgari özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Owojori & Asaolu, 2009: 185);

- Çeşitli iş yöntemlerinin özelliklerini kavrayabilme yeteneği,
- Önemli sorunları hızlı bir şekilde bulabilmek için inceleme konusu çok sayıda olan bilgi, belge ve kayıtları gözden geçirme yeteneği,
- Yavaş bir hukuk davası gibi görünen hatta anlaşmazlık içeren konularda, gerektiği zaman hızlı yanıt sağlayacak aciliyet ve bağlılık duygusu,
- Bazı durumlarda hedeflenen zamanı karşılayabilmek için daha fazla saat çalışmak gerekebilir. Bu durumlarda bile oluşturulan zaman çizelgesine bağlı kalabilmek,
- Karmaşık teorik fikirleri, gerektiğinde üstünlük izlenimi vermeden, meslekten olmayan kişilerin kolayca anlayabileceği şekilde bir iletme yeteneğine sahip olmak.

Adli muhasebecilerde bulunması gerekli özelliklere bakıldığında Larry Crumbley'in benzetmesi de konuyu özetlemektedir. Larry Crumbley'e göre adli muhasebeci üç katı olan bir düğün pastasına benzetilmektedir. Bu benzetmeye göre; pastanın büyük olan katında iyi bir muhasebe bilgisi bulunmaktadır. Pastanın orta katında denetim bilgisi, risk değerlendirebilme, kontrol ve dolandırıcılığı ortaya çıkartabilme becerisi bulunmaktadır. Pastanın en üstünde bulunan küçük katında ise, yasal çerçevedeki bilgisi vardır. Yazılı ve sözel iletişim becerileri ise pastanın kremasını oluşturmaktadır (Aktaş ve Kuloğlu, 2008: 113, 114).

3.2. Adli Muhasebe Kapsamındaki Konular

Adli muhasebeciler birçok alanda ve sektörde kendine yer bulabilmektedir. Bilgi ve becerileri olaylara bakış açıları ile çoğu anlaşmazlıklara çözüm getirebilmektedir. Bu bağlamda adli muhasebe genel olarak aşağıdaki konuları kapsamaktadır (Dhar & Sarkar, 2010: 97, 98) ;

- Pay sahipleri ve ortaklık uyuşmazlıkları,
- Motorlu taşıttan kaynaklı kazalar/ bedensel yaralanma talepleri,
- İş kesintileri/ diğer sigorta talepleri,
- Yönetim/ çalışan dolandırıcılığı soruşturmaları,

- Evliliklerden doğan anlaşmazlıklar,
- Ticari ekonomik kayıplar,
- Mesleki ihmal,
- Arabuluculuk ve tahkim.

3.2.1. Pay Sahipleri ve Ortaklık Uyuşmazlıkları

Pay sahipleri, yöneticiler veya görevliler aleyhine yasaları uygulamalarında uygunsuzluklar bulunduğu iddiaları ile dava açabilmektedirler. Bu durumda işletme performansının incelenmesi ve mali nedenlerin tespiti gerekmektedir. Dönem başı, dönem sonu, devir, tasfiye ve birleşme gibi süreçlere ait işlemler ve bilançoların incelenmesi, dönem kâr veya zararın belirlenmesi ya da dağıtılmasında çıkan uyuşmazlıkların çözülmesinde adli muhasebecinin muhasebe ve hukuk bilgilerinden yararlanılabilir (Akyel, 2016: 100).

3.2.2. Motorlu Taşıttan Kaynaklı Kazalar/ Bedensel Yaralanma Talepleri

Bir adli muhasebeciye, motorlu taşıt kaynaklı kazalarda maddi kaybın tespit edilmesi hususunda başvurulabilir.

Şahsi yaralanmalarda yanlış tedavi ve görevi kötüye kullanma gibi tıbbi yolsuzluklar ve haksız yere işten çıkarma gibi davalarda maddi kayıpların belirlenmesi gibi maddi uyuşmazlıkların çözümünde adli muhasebeciden yararlanılabilir (Akyel, 2016: 101).

3.2.3. İş Kesintileri/ Diğer Sigorta Talepleri

Sigorta poliçeleri hüküm ve koşullarına göre önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Buna göre poliçelerin kapsam ve koşullarının ayrıntılı şekilde incelenmesi ve kaybı hesaplamak için uygun yöntemler kullanılması gerekmektedir. Bir adli muhasebeciden bu davada sigortacı ya da sigortalının bakış açısından bakarak, davanın çözümüne yardımcı olması istenmektedir (Dhar & Sarkar, 2010: 97).

3.2.4. Yönetim / Çalışan Dolandırıcılığı Soruşturmaları

İşletmelerde üst yönetim tarafından, işletmeyi olduğundan daha iyi ya da daha kötü göstermek amacıyla yapılan finansal tablolarda oynamalar vb. mali düzensizlikler veya hileler gerçekleştirilebilir veya işletme çalışanları tarafından, işletmeyi zarara uğratacak, kendilerine menfaat sağlayacak yolsuzluk, hile gibi eylemler yapılabilir. Bu tip durumlarda adli muhasebeciler, hata veya hilenin varlığını tespit etmek için çeşitli teknikler kullanarak, avukat veya davaya yardımda bulunmaktadır.

3.2.5. Evliliklerden Doğan Anlaşmazlıklar

Adli muhasebeci evlilik anlaşmazlıklarında meydana gelen herhangi bir varlığın izlenmesi, bulunması ve değerlemesi ile ilgili mali durumları araştırmaktadır (Bhasin, 2007: 1004). Evlilik birliğinin sona ermesi için açılan boşanma davalarında genel olarak evlilik içinde edinilen varlık veya borçların paylaşılması esasına dayanmaktadır. Paylaşma hususunda ortaya çıkan her hangi bir anlaşmazlıkta boşanma

avukatları bir adli muhasebeciden, mal varlığının tespiti ve belgelerin doğruluğu için inceleme isteyebilir.

3.2.6. Ticari Ekonomik Kayıplar

Adli muhasebeciden aşağıda sayılan ticari ekonomik kayıpların tespitinde yardım istenebilmektedir (Akyel, 2016: 102);

- İflas davalarında oluşan ekonomik kayıplar,
- Birleşme ya da ayrılma davalarında oluşan kayıplar,
- Sözleşme ihlal veya uyuşmazlıklardan kaynaklı kayıplar,
- Marka ve patent hakkından kaynaklı,
- İşletme değerlemelerinin tespitinden kaynaklı vb. ticari ve ekonomik kayıplar sayılabilir.

3.2.7. Mesleki İhmal

Adli muhasebeciler, mesleki ihmal konusunu iki açıdan değerlendirmektedir. Birincisi, davalı muhasebeci veya davaya konu olay muhasebe faaliyetleri ile ilgili ise olayı genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve standartlarına, diğer ilke ve ilgili yasalara göre olayı ele almaktadır. Bu duruma göre analizlerini ve araştırmalarını yapmaktadır. Adli muhasebeci bu konu dışındaki davalarda ise, olayı mali kayıp ve zararlar açısından ele alarak, ilgili zararı tespit etmektedir (Kurt, 2013: 48).

3.2.8. Arabuluculuk ve Tahkim

Adli muhasebeciler, adli olaylar ile olan yakınlığından dolayı bu hususta özel eğitim alarak Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Alternative Dispute Resolution) servisini kurmuşlardır (Pazarçeviren, 2005: 12).

Arabuluculuk; uzmanlık eğitimine sahip, 3. bir kişinin katılımıyla ve isteğe bağlı olarak gerçekleştirilen, sistematik teknikler kullanılarak görüşme ve müzakerelerde bulunarak taraflar arasında çözüm üretilmesini sağlamak, çözüm üretilmesi sağlanamazsa çözüm önerisi getirerek yürütülen uyuşmazlıkların çözüm yolları olarak tanımlanmaktadır (Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, Md.: 2). Tahkim ise, tarafların bir hak üzerinde uyuşmazlık yaşaması sonucu, uyuşmazlığın giderilmesi için özel kişi veya kişilerden, olayın incelenip uyuşmazlığın giderilmesi hususunda anlaşma yapmalarıdır (Tuncay, 2013: 879).

3.3. Adli Muhasebe ile Hukuk Arasındaki İlişki

Hukuk kavramı bilindiği üzere bireylerin bireylerle, bireylerin devlet ile ve devletin devlet ile olan ilişkilerini düzenleyen, kurallar bütünüdür. Bu kurallar bütününe uyarak yaşamak ve yasal kuralların dışına çıkıldığında, yapılan suçun cezasıyla orantılı olarak cezalandırılma sistemi vardır. Kişiler bir takım sebeplerden dolayı- ki bu sebepler genel olarak kişinin menfaati ve isteği ile ilişkilidir- yasal mevzuatın dışına çıkarlar veya yasal mevzuata uygun ancak muvazaalı işlemler gerçekleştirirler. Adli muhasebe de isminden de anlaşıldığı üzere hukuk ve muhasebe terimlerinin tam da kesiştiği noktada bulunmaktadır.

Ekonomik hayat geliştikçe ve ticari işler karmaşılaştıkça, özel ve kamu menfaatlerinin sağlanması ihtiyacı nedeniyle muhasebe kurallarının da hukuk alanında düzenlenmesi zorunlu hale gelmektedir (Pehlivan, 2010: 18).

Muhasebe uygulamalarında vergi kanunları, ticaret kanunları, borçlar kanunu vb. diğer yasal mevzuatların etkisi bulunmaktadır (Gülten, 2010: 312). Bir adli muhasebeci, muhasebe bilgisinin yanı sıra iyi bir hukuk bilgisine sahip olmalıdır. Adli muhasebe, muhasebe becerilerinin davalarda uygulanmasını temsil etmektedir. Bu alan esas olarak muhasebe ve denetim alanındaki standartların yanı sıra iç kontrollerin, dolandırıcılık riskinin ve hukuk sisteminde muhasebe uzmanlığını içeren diğer hususların değerlendirilmesini de içermektedir (Gligorić, 2017: 78).

4. ADLİ MUHASEBE İLE VERGİ HUKUKU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Son yıllarda hileli faaliyetlerin tespitine yönelik yasal denetimin zayıflıklarından kaynaklanan mali ve vergi sahtekarlığı vakalarındaki kayda değer artış sonucunda, adli muhasebecilerin finansal muhasebe ve vergi kuralları ihlalleriyle başa çıkma ihtiyacını doğurmaktadır (Balios vd., 2020: 59).

Adli muhasebecilerin hukuk bilgisinin olması gerektiğinden daha önce bahsedilmişti ancak vergi mevzuatı ve hile uygulamaları hususunda da yeterince bilgi sahibi olmalıdırlar. Mali konularda hukuk ve vergi birbirinden ayrılmaz, birbirini tamamlayan parçalar olduğu söylenebilir (Develioğlu, 2015: 7). Bu nedenle adli muhasebecinin vergi ile ilgili bilgi ve tecrübesi onun en önemli niteliklerinden biri olmaktadır (Bekçioğlu vd., 2013: 5).

Vergi kayıpları hem kişiler hem de devlet açısından önemlidir. Kişilerin hile yapma nedenlerinden biri de vergiden kaçınmak olmaktadır. Verginin hiç ödenmemesi, vergide meydana gelen problemler ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Özellikle ekonomik suçlar olarak bilinen suçlar özellikleri gereği uzmanlık gerektirmektedir. Bu suçların soruşturmasını yürüten kişiler, soruşturmanın sağlıklı ilerleyebilmesi için ekonomi ile ilgili bilgi ve becerilere sahip olmalıdır. Bu nedenle uzman olan adli muhasebecinin yardımı gerekli olmaktadır.

Ekonomik suç ülke ekonomisine zarar veren, ekonomik hayatta uyulması gereken yasaları göz ardı ederek işlenen ve suç teşkil eden eylemler olarak tanımlanabilir (Usul ve Topçuoğlu, 2011: 55).

Aşağıda, bazı ekonomik suçlar ile verginin adli muhasebe kapsamında ilişkisinden bahsedilecektir.

4.1. Sahte Belge Düzenlemenin Vergi ile İlişkisi

Vergi kanunlarınca tutulan, düzenlenen, saklanma ve ibraz zorunluluğu bulunan defter, kayıt ve belgelerin kanunlara göre düzenlenmesi gerekmektedir. Vergi Usul Kanunu 359. Madde uyarınca sahte belge; “gerçek muamele veya durum olmadığı halde varmış gibi düzenlenen belge” olarak tanımlanmaktadır (VUK, Md. : 359).

İşletmeler yanıltıcı belgeler düzenleyebilir. Bu durumda belgeyi düzenleyen ve kullanan tarafların ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Belge kullananın amacı vergi ödememek veya hakkı olmayan bir vergi iadesi durumundan yararlanmak olabilir, belgeyi düzenleyen ise daha fazla gelir elde amacıyla

yanıltıcı belge hazırlamış olabilir. Bu tip durumlarda da bir adli muhasebecinin analiz yapmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Doğan, 2019: 5).

Kişiler aşağıda sayılan amaçları sağlamak nedeniyle sahte belge düzenleme ve kullanma yolunu seçebilmektedirler (Kocameşe, 2006: 24, 25);

- Giderleri olduğundan fazla yükseltmek yoluyla daha az vergi ödemek,
- Mal ve hizmet alımlarını belgelendirmeyerek harcamalarını gizlemek,
- Haksız bir şekilde KDV ödememek veya hak etmediği halde KDV iadesi almak,
- Ortada alınan satılan mal olmadığı halde varmış gibi karşılıksız fatura düzenleyerek, kazanç elde etmek,
- Yasalara uygun olmayan faaliyetlerle elde edilen kara paranın yasal duruma gelmesini yani aklanmasını sağlamak vb.'dir.

4.2. Finansal Manipülasyon ile Verginin İlişkisi

Bir adli muhasebecinin müdahalesine duyulan ihtiyacın, finansal tabloların manipülasyonunu gösteren hileli faaliyetlerin tespiti için çok önemli olduğu düşünülmektedir (Balios vd., 2020: 71). Finansal manipülasyon, işletme finansal bilgilerinin olduğundan farklı bir şekilde beyan edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Finansal manipülasyon farklı amaçlarla gerçekleşmektedir ancak vergi konusundaki en temel amacı, vergiyi daha az ödemek veya vergi ile ilgili avantaj sağlamaktır (Güner ve Kurnaz; 2020: 199).

İşletmeler daha az vergi ödemek için finansal tablolarında gelir vergisine konu olmayan gelirleri arttırma, vergiden düşülemeyecek giderleri azaltma veya cari dönem giderlerini olduğundan yüksek gösterme yolunu kullanabilmektedir. Bunun için bir örnek vermek gerekirse, işletme ilerleyen bir dönemde tahakkuk edecek olan gideri cari dönemde tahakkuk etmiş gibi göstererek cari dönem giderlerini yüksek gösterebilir (Altaylı, 2022: 55,105).

Adli muhasebeciler, vergi beyannamelerinde beyan edilmeyen belirli gelir kalemlerine odaklanarak açıklanmayan gelirlerin araştırılmasında vergi memurlarının denetim mekanizmalarının çoğunu benimsemektedir (Balios vd., 2020: 71).

4.3. Dolandırıcılık Suçu ile Verginin İlişkisi

Dolandırıcılık suçu, hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, kendisinin veya aldattığı kişinin zararına olacak şekilde kendisine veya başkasına bir menfaat sağlayan kişinin yaptığı eylemlerdir, şeklinde tanımlanmaktadır (TCK, Md.: 157). Türk Ceza Kanununda da geçen dolandırıcılık suçunun adli yaptırımları bulunmaktadır.

Dolandırıcılık suçu banka, kredi kartı, yanıltıcı reklamlar, titan zincirleri, çiftlik bank ve benzeri bankalar, internet üzerinden gerçekleşen çeşitli dolandırıcılıklar gibi pek çok şekilde kendini gösterebilir (Taştan, 2018: 73). Ayrıca dolandırıcılık öyle geniş bir kavramdır ki diğer ekonomik suçlar ile de bağlantı içerisinde. Tanımından da anlaşılacağı üzere dolandırıcılık, bir kimseyi hileli şekilde aldatma

ve menfaat sağlamaktan oluşmaktadır. Bu bağlamda finansal manipülasyon, kara para aklama ve diğer suçlar da özünde hileli şekilde aldatmaktan oluşmaktadır. Sahte belge düzenlemek suçu da aynı şekilde isminde de geçtiği üzere sahte yani yanıltıcı ve aldatıcıdır. Vergiyi hiç ya da eksik ödemek için bilerek ve isteyerek hileli belgeler düzenlemek ve menfaat sağlamakta bir dolandırıcılık faaliyetidir. Vergiyi ödememek için yapılan devleti aldatma faaliyetleri de bu kavram içinde kendini göstermektedir. Ayrıca vergi memurunun mükellef ile işbirliği yaparak haksız şekilde Katma Değer Vergisi (KDV) iadesi alması da KDV dolandırıcılığı olarak kendini göstermektedir (Benk ve Karakurt, 2010: 138).

Denetçi genel olarak belge üzerinden çalışmalar gerçekleştirerek faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak adli muhasebeciler ise belgeleri tüm yönleri ile ele almaya çalışmaktadır. Bu bağlamda dolandırıcılığın olduğunu düşündükleri bölümlerde, dolandırıcılığı ortaya çıkarmak için daha ayrıntılı araştırma yaparak, kendi araştırma tekniklerini kullanmaktadırlar (İbrahim vd., 2008: 66).

4.4. Aklama Suçu ile Verginin İlişkisi

Aklama suçu genel bir ifade ile yasadışı faaliyetlerden kazanılan paraların, yasal olarak gösterilmesi hususunda başvuru faaliyetler bütünüdür. Aklama suçu içerisinde başka ekonomik suçları da barındırmaktadır. Suç gelirlerinin aklanması ile mücadele kapsamında suçun niteliği itibarıyla hukuki süreci de içermesi nedeniyle adli muhasebe faaliyet alanları içinde yer almaktadır. Aklama suçunda adli muhasebeciler gerekli tüm bilgi ve belgeleri inceleyerek, soruşturma, danışma, dava desteği ve bilirkişilik gibi hizmetleri sunmaktadırlar (Kasap, 2013: 129).

Aklama suçu ile mücadele kapsamında amaç, kayıt dışı ekonomiyi azaltmaktır. Özellikle işletmelerde yaşanan yolsuzluklarda kişiler yolsuzluğu gizlemek için bir takım faaliyetler gerçekleştirmektedir. Adli muhasebeci ise gerçek amacı gizlemek için yapılan faaliyetlerin detayına inerek incelemelerini gerçekleştirip, hangi işlemin gerçek hangisinin sahte olduğunu tespit etmektedir (Develioğlu, 2015: 90).

Aklama suçu bir takım ekonomik sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar vergi ile ilgili olarak; vergi kaçakçılığı faaliyetinin teşviklenmesi ve vergi gelirlerinde azalma problemlerine de yol açmaktadır (Toraman vd., 2009: 22).

Adli muhasebeciler, aklama suçunda muhasebe ve vergi kayıtlarını ve finansal olayları inceleyerek bununla ilgili belgeleri ve işlemleri ortaya koymak ve hangi alanlarda aklama suçunun oluşabileceğinin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır (Toraman vd., 2009: 39).

5. ADLİ MUHASEBENİN VERGİ DAVALARINDA UYGULAMA ALANLARI

Adli muhasebe uzmanlarının vergi davalarında kullanımı gelişmekte olan bir alandır (Muehlmann vd., 2012: 20). Vergi hukukunun alanına giren davaların birçoğunda, davanın çözümü için iyi bir muhasebe bilgisi ve mali analiz gerekmektedir. Avukatlar, genellikle muhasebe konusunda bilgi sahibi olmadıkları zaman uzman bir görüşe destek duyarlar. Bu noktada da ayrıntılı şekilde inceleme yapabilen ve muhasebe tekniklerini kullanan bir adli muhasebecinin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır (Kurt, 2017: 15).

Vergi davalarında adli muhasebeciler için genel olarak üç tür görev bulunmaktadır.

Bunlar (Muehlmann vd., 2012: 20, 21) ;

- Dolandırıcılık soruşturması,
- Mevzuata uygunluk,
- Ticari zarar tespiti

Adli muhasebenin uygulama alanları genel olarak üçe ayrılmaktadır;

- Uzman tanıklık(Bilirkişilik),
- Dava destek danışmanlığı,
- Araştırmacı muhasebecilik(Hile denetçiliği).

Adli muhasebenin uygulama alanlarının vergi davalarındaki ilişkisi aşağıda anlatılmaya çalışılmaktadır.

5.1. Vergi Davalarında Bilirkişilik(Uzman Tanıklık)

Adli muhasebenin faaliyet alanlarından biri olan uzman tanıklık ise, adli muhasebecilerin uzman oldukları alanda mahkeme huzurunda tanıklık yapmaları olarak tanımlanabilir. Uzman tanıklık sisteminde yazılı olarak bildirilen beyan ayrıca sözlü olarak da açıklanmaktadır. Ülkemizde bu kavram bilirkişi desteği olarak da bilinmektedir (Altaylı, 2022: 30; Aktaş, 2021:30).

Bilirkişi incelemesi vergi davalarında kullanılan bir araçtır. Bunun için de, 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu 24 Kasım 2016 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HUMK) uzman görüşü başlıklı 297. Maddesine göre, davalarda taraf bulunan kişiler, dava konusu olayla ilgili, uzmanından bilimsel görüş alma hakkına sahiptir. Ancak bu nedenle ayrıca süre istenemez. Davanın hakimi taraf talebi veya kendiliğinden uzman kişiyi dinleyebilir ve gerekli soruları yöneltebilir (6100 HMK, Md.:297). HUMK 297. Madde uzman tanıklığının ülkemizde uygulanabilirliği açısından önemli bir maddedir. Ayrıca bu madde literatürde bazı kaynaklarda dava destek danışmanlığının ülkemizdeki uygulanabilirliğini de sağlamaktadır.

Bir adli muhasebeci bilirkişi olarak görevi, mahkemede dava konusuyla ilgili ihtiyaç duyulan araştırmaları yaparak, buna bağlı verileri toplamaktadır. Elde edilen verilerden bir sonuca ulaşmaya çalışarak, vardığı sonucu mahkemede açık ve net bir biçimde ortaya koymaktadır (Kuloğlu, 2007: 18). Adli muhasebeci bilirkişilik görevini yerine getirirken ulaştığı sonuçları herkesin anlayacağı şekilde anlaşılır olarak ifade etmelidir.

Vergi davalarında bilirkişilere uyuşmazlıklar ortaya çıktığında, uyuşmazlık konusuna ilişkin durumların ispatını sağlama amacıyla ihtiyaç duyulmaktadır. Vergi davalarında bilirkişiliğe başvurma amacı genel olarak iki ana başlık altında toplanabilir. Bunlar (Özdemir, 2017: 58,59);

- Davaya neden olan vergiyi doğuran olayın sebebinin özel hukukla bağlantılı hususların ilişkisinin ispat edilmesi amacı vardır.

- Vergilendirme sürecinde mükellefin işlemleri veya vergi idaresinin işlemlerinin incelenmesi amaçlanabilmektedir. Bu durumda bilirkişiden, örneğin ikmalen vergi tarhında idarenin yaptığı işlemin vergi mükellefinin defter ve kayıtları ile karşılaştırılarak, işlemin doğru yapıp yapılmadığının incelenmesi istenebilir.

5.2. Vergi Davalarında Dava Destek Danışmanlığı

Danışmanlık belli bir hususta bilgisine ve uzmanlığına başvurulanan kimse şeklinde tanımlanabilir. Adli muhasebecinin dava destek danışmanlığı kapsamında sağladığı hizmetler (Özdemir, 2017: 62, 63) ;

- Hakem,
- Arabulucu,
- Profesyonel Görevli,
- Uzman Tayin Hakemi vb. olarak sayılabilir.

Dava destek danışmanlığı davadan önce olabileceği gibi dava sırasında da olabilir. Ancak vergi ile ilgili uyuşmazlıklarda uyuşmazlık konusu mahkemeye taşınmadan önce adli muhasebeciden alınan yardım ve çözüm önerileri sayesinde zaman, maliyet ve masraflar açısından fayda sağlanabilir. Adli muhasebeci dava desteği kapsamında işletme varlıklarında meydana gelen değişimleri belirlemek, işlemlerin vergi yasalarına ve finansal raporlama çerçevesine uygunluğunu kontrol etmek gibi faaliyetler gerçekleştirerek birçok açıdan yarar sağlayabilmektedir. Bu yararlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Pala, 2011: 9; Uğurlu, 2013: 30);

- Bir iddianın doğru olup olmadığının tespiti için gerekli olan bilgi ve belgelerin toplanarak güvenliği sağlamak,
- Kayıp ve kazanç durumlarını belirlemek için, bilgileri tekrar değerlendirmek,
- Mali kanıtlarda keşif ve incelemelere destek olmak,
- Mali konuları anlama ve konuyla ilgili avukata destek sağlamak,
- Karşı tarafın raporunu inceleyerek, rapordaki güçlü ve zayıf yönleri belirleme ve inceleme,
- Karşı tarafın ifadelerini dinleyerek analiz etme, davaya katılma ve sorgularda destek sağlamak gibi yararlarıdır.

5.3. Vergi Davalarında Araştırmacı Muhasebecilik/ Hile Denetçiliği

Hile denetçiliği kavramı, son yıllarda yaşanan finansal krizler, büyük şirketlerde meydana gelen skandallar sonucunda dünya genelinde önemli bir kavram haline gelmiştir. Yaşanan bu durumlar sonucu kurum ve kuruluşlarda hata ve hilelerin tespit edilmesi ve önlenmesi ekonomik açıdan büyük yararlar sağlamaktadır. Adli muhasebe hile denetçiliği alanında talep üzerine hilelerin bulunması ve önlenmesi amacı ile hizmet vermektedir.

Başlangıçta araştırmacı muhasebecilik alanında kullanılan tekniklerin çoğu, ABD’de gelir idaresi alanında faaliyet gösteren İç Gelir Servisi (Internal Revenue Service) tarafından vergi kaçakçılığının tespiti amacıyla geliştirilmiştir (Şahin, 2011: 13).

Vergi davalarında adli muhasebenin araştırmacı muhasebecilik rolü dava konusu uyuşmazlığın anlaşılması ile başlamaktadır. Adli muhasebeci dava konusu bilgi ve belgeleri birtakım incelemelerden geçirerek, yasalara uygunluğu ve hata ile hilelerin tespit edilmesi hususunda destek sağlamaktadır. Vergi davalarında araştırmacı muhasebecilik alanında araştırma konuları aşağıdaki gibi sayılabilir (Özdemir ve Yıldırım, 2017: 105; Açık, 2012: 360);

- Vergide Gerçekleşebilen Muhasebe Hataları
 - ✓ Beyannameler düzenlenirken yapılan muhasebe hataları,
 - ✓ Vergi matrahı saptanırken yapılan muhasebe hataları,
 - ✓ Vergi tarhı sırasında yapılan muhasebe hataları.
- Vergide Gerçekleşebilen Muhasebe Hileleri
 - ✓ Satış ve alış yolsuzlukları,
 - ✓ Özel giderleri işletme hesabına aktarma,
 - ✓ İşletme giderlerini yükseltme,
 - ✓ Değerlemede yapılan hileler,
 - ✓ Arızı giderleri gizleme.
- Kayıt Dışı İşlemler
 - ✓ Ekonomik faaliyetlerin kayıt dışı tutarak, verginin hiç veya eksik ödenmesi
- Sahte/ Yanıltıcı Belge Düzenleme’dir.

SONUÇ

Yabancı literatürde “Forensic Accounting” diye geçen adli muhasebe birçok alanda faaliyet gösterebilen ve gün geçtikçe gelişen bir bilim dalıdır. Adli muhasebenin faaliyet konuları farklı mevzuatlarda kendini gösterebilmektedir. Ticari ekonomik kayıplarla ilgili olarak iflas davaları, ayrılma ve birleşme davaları gibi konularda Türk Ticaret Kanunu ile ilişki içerisindeyken, evlilikten doğan anlaşmazlıklarda mal varlığının tespiti gibi konularda ise Türk Medeni Kanun ile ilişki içerisindeyken. Bu ilişki daha da örneklendirilebilir. Herhangi bir maddi tespit gerektiren bir konuda adli muhasebeciden yardım alınabilir.

Adli muhasebenin hukuk ile olan ilişkisi kaçınılmazdır. Vergi hukuku da muhasebe alanı ile bağlantı içindedir. Her iki alanda da muhasebe kayıtları ve para söz konusudur. Bu bağlamda adli muhasebecinin vergi mevzuatına hakim olması gerekmektedir.

Literatürde ekonomik suçlar olarak da tanımlanan ve ülke ekonomisine zarar veren aklama, dolandırıcılık, sahte belge düzenleme ve finansal manipülasyon gibi suçların gerçekleşmesinde amaç kolay yoldan para kazanmaktır. Bu amacın altında yatan gizli nedenlerden biri de vergiden kaçınmak veya vergi kaçırmaktır. Vergi kaçırmak bir suç eylemidir ve VUK’ da yer almaktadır. Vergiden kaçınmak ise, yasal boşluklardan yararlanarak yapılan bir eylemdir. Her iki şekilde de mükellef vergi ödemek yerine parayı elde tutmak istemektedir. Paranın elde tutulması ve elden çıkarılması için de çok iyi bir muhasebe bilgisi gereklidir. Bu bağlamda adli muhasebecilerin görünenin arkasında yatan nedenleri araması, meraklı, şüpheli ve adeta bir dedektif gibi özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Adli muhasebecilerin tüm bu özellikleri, menfaati ihlal edilenlere bu tip suçların tespit ve çözümünde yarar sağlayacaktır.

Ayrıca vergi davalarında veya vergi uyuşmazlıklarında da genelde muhasebe bilgi ve becerisi gerekmektedir. Ancak muhasebe bilgisi tek başına yeterli gelmemekte, mesleki ve hukuki konularda da bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Adli muhasebe ise muhasebe bilgisinin yanında hukuk bilgisi vb. çeşitli bilim dalları ile ilişkilendiğinden davaların çözümünde faydalı olacaktır. Ek olarak, adli muhasebeciden sadece dava esnasında değil, dava öncesinde de yardım alınabilir. Tam bu noktada adli muhasebecilerin vergi davalarında yararlanılması gereken bir meslek dalı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Adli muhasebenin uygulama alanlarından biri olan bilirkişilik, vergi davalarında uyuşmazlıklar ortaya çıktığında, uyuşmazlık konusuna ilişkin durumların ispatını sağlama hususunda incelemeler yaparak, elde edilen sonuçların mahkemeye sunulması olarak faaliyet gösterir. Adli muhasebenin dava destek danışmanlığı hizmetiyle ise, dava öncesi veya dava sırasında bilgi ve becerisine başvurularak, danışmanlık istenebilir. Son olarak hile denetçiliği ise, hile olayları ile ilgilenen ve hileyi tespit ve önleme amaçlı denetimler gerçekleştiren bir uygulama alanı olarak kendini göstermektedir. Velhasıl genel olarak bahsedilen suçlarda da hileli eylemler bulunmaktadır. Vergi ödememek için yapılan finansal tablolarda gerçekleştirilen kayıtlar da, kasıtlı olarak bireyin kendi çıkarı ve devlete ödeyeceği vergiyi hiç ödememek ya da az ödemek için yaptığı aldatmaya dayalı davranışlardır.

KAYNAKÇA

- Açık, S. (2012). “Muhasebede hata ve hilelerin vergi hukuku açısından incelenmesi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 351-366.
- Aktaş, N. (2021). *Adli Muhasebe Kapsamında Hile Araştırmacılığı ve Türkiye’deki Mevcut Duruma Yönelik Bir Araştırma*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Aktaş, H., & Kuloğlu, G. (2008). “Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleği”. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, (25), 101-120.
- Akyel, N. (2016). “Adli Muhasebe Çerçevesinde Hukuk Eğitiminde Muhasebe Derslerinin Önemi”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(12), 95-108.
- Altaylı, E. (2022). *Adli Muhasebe-Adli Müşavirlik Kapsamında Hile Araştırmacılığı, Regresyon (bağlanım) Modeli ile Analizi ve Raporlanması*. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Balios, D., Tantos, S., Eriotis, N., & Vasiliou, D. (2020). “The Conjunction of Tax Auditing Mechanism With Behavioural and Institutional Parameters of Tax Evasion: The Role of Accounting Rules and Forensic Accounting”. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*, 8(2), 59-80.
- Bhasin, M. L. (2007). “Forensic Accounting: A New Paradigm For Niche Consulting”. *The Chartered Accountant*, (1), 1000-1010.
- Bekçioğlu, S., Coskun, A., & Gümüş, U. T. (2013). “İşletmelerde Hile Ve Yolsuzlukların Önlenmesinde Farklı Bir Yaklaşım: Adli Muhasebe”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (59), 1- 16.
- Benk, S., & Karakurt, B. (2010). “Gelir İdareleri ve Yolsuzluk: Motivasyonlar, Fırsatlar ve Mücadele Yolları”. *Business and Economics Research Journal*, 1(4), 133-148.
- Develioğlu, K. (2015). *Adli Muhasebe ve Uygulamaları*. İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Dhar, P., & Sarkar, A. (2010). “Forensic Accounting: An Accountant’s Vision”. *Vidyasagar University Journal of Commerce*. 15(3), 93-104.
- Doğan, D. (2019). *Adli Muhasebe Kapsamında Vergi Kaçakçılığı Suçları: Bir Vak’a Çalışması*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Gligorić, M. (2017). “The Purpose of Forensic Accounting in Detecting Occupational Fraud in Contemporary Corporate Governance”. *Challenges in Modern Corporate Governance*.
- Gülten, S. (2010). “Adli Muhasebe Kavramı ve Adli Müşavirlik Mesleği”. *Ankara Barosu Dergisi*, 68(3), 311-320.
- Güner, M., Kurnaz, E. (2020). “Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi: Bıst Kimya, Petrol, Plastik Endeksi Şirketleri Üzerine Bir Araştırma”. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 13 (2), 195-214.
- İbrahim, A., Ahmet, U., & Çukacı, Y. C. (2008). “Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleğinin Bir Kolu Olarak Bilirkişilik”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(9), 63- 71.
- Karacan, S. (2012). “Hukuk İle Muhasebenin Kesişme Noktası: Adli Muhasebe”. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 4 (8), 105- 128.
- Kasap, M. (2013). “Adli Muhasebecilik Mesleği ve Aklama Suçuyla Mücadele”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 121-132.
- Kocameşe, M. (2006). *Benford Kanunu ve Vergi Denetiminde Kullanılabilirliğinin İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

- Kuloğlu, G. (2007). *Adli Muhasebe Kapsamında Kredi Kartı Dolandırıcılıkları ve Türkiye Örneği*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Kurt, A. (2013). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Perspektifinde Adli Muhasebecilik Mesleğine Bakış*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Kurt, D. (2017). *Adli Muhasebe Uygulamaları: Hukuk Davaları Açısından Değerlendirilmesi*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Muehlmann, B., Burnaby, P. A., & Howe, M. A. (2012). "The Use of Forensic Accounting Experts In Tax Cases As Identified In Court Opinions". *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, 4(2).
- Owojori, A. A., & Asaolu, T. O. (2009). "The Role Of Forensic Accounting in Solving The Vexed Problem of Corporate World". *European journal of scientific research*, 29(2), 183- 187.
- Özdemir, M. (2017). *Vergi Davalarında Adli Muhasebenin Öneminin Uygulamalı Bir Analizi*. Karabük: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Özdemir, M., & Yıldırım, M. (2017). Vergi Davalarında Adli Muhasebenin Rolü. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (76), 99-126.
- Pala, F. (2011). *Adli Muhasebe Mesleği ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Pazarçeviren, S. Y. (2005). "Adli muhasebecilik mesleği". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(2), 1-19.
- Pehlivan, A. (2010). *Adli Muhasebe Eğitimi ve Türkiye’de Adli Muhasebe Eğitiminin Geliştirilmesine Yönelik Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Rezaee, Z., Crumley, D. L., & Elmore, R. C. (2004). "Forensic Accounting Education: A Survey of Academicians and Practitioners". *Advances in Accounting Education, Forthcoming*.
- Şahin, B. (2011). *Adli Muhasebecilik Mesleği ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Taştan, H. (2018). *Adli Muhasebe*. İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi Yayınları.
- Toraman, C., Abdioğlu, H., & İşgüden, B. (2009). "Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar: Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 17-55.
- Tuncay, A. (2013). "Türk Hukuk Sisteminde Tahkim Mevzuatı (Arbitration Rules in Turkish Legal System)". *International Conference on Eurasian Economies*.
- Uğurlu, Y. A. (2013). *Adli Muhasebe Mesleğinde Mahkemeye Yönelik Uygulamalar ve Bir Araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Usul, H., & Topçuoğlu, M. (2011). "Finansal Manipülasyonların Ortaya Çıkarılması ve Önlenmesinde Adli Muhasebenin Önemi: Türk Hukuk Sisteminde Var Olması Gerekliği Üzerine Bir Tartışma". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 53-66.
- Yazarkan, H. & Kaygın, C. Y. (2016). "Mali Nitelikli Uyuşmazlık Davalarında Bilirkişilik Uygulamasına Karşı Adli Muhasebecilik: Ordu Adliyesi Örneği". *Business and Economics Research Journal*, 7(1), 161-180.
- 6100 Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 04. 02. 2011 Tarih ve 27836 Sayı Resmi Gazete. Erişim Tarihi: (03. 11. 2021).
- Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, 22. 6. 2012 Tarih ve 28331 Sayılı Resmi Gazete. Erişim Tarihi: (12. 11. 2021).
- Vergi Usul Kanunu, 12. 01. 1961 Tarih ve 10705 Sayılı Resmi Gazete. Erişim Tarihi: (12.11.2021).
- Türk Ceza Kanunu, 12. 10. 2004 Tarih ve 25611 Sayılı Resmi Gazete. Erişim Tarihi: (03.12.2021).